

A zsidókérdés megoldása

Írta: Ravasz László dr.
püspök

E cím többet mond, mint amennyit a szerző vállalhat. Nem tudunk végérvényesen feleletet adni arra, hogy a zsidó kérdés hogyan oldható meg. Aki tudna ilyent mondani, ne hallgassa el a tudományát. Az egész emberi műveltséget hálára kötelezné maga iránt, elsősorban éppen a zsidókat, mert bármennyire is állítják, hogy nincs zsidókérdés, csak antiszemitizmus van: nagyon jól tudják, hogy a zsidóság nem csak felekezet, nem csak faj, hanem mindenekfelett szerencsétlenség. Magára a zsidóra.

De ha nem is tudjuk a zsidókérdés végleges megoldását adni, egy kaput megmutatunk, amelyen át a kérdés a zsidóság egy részére megoldható. Ez a kapu a *misszió*.

Jézus Krisztus mennybemenetele előtt, midőn királyi méltóságát kihirdette és a lélek birodalmában a főhatalmat átvette, ezzel a paranccsal fordult tanítványaihoz: „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevébe.” E parancs nyilván kötelez minket, hogy a zsidóságnak hirdessük az Evangéliumot és akik elfogadták az Evangéliumot, azokat megkereszteljük. Ha erről a parancsolatról a keresztyénség nem feledkezett volna meg és ennek a parancsnak a zsidóság nem állott volna ellen, ma nem volna zsidókérdés, mert az a néhány százaléknyi zsidóság úgy felolvadt és elkeveredett volna az európai műveltség nemzeteiben, mint a folyam vize az Óceánban. Ezért azok, akik a zsidóság evangelizálását és keresztyénné tételét nem akarják, a legrosszabb szolgálatot teszik nemzetüknek és az emberiségnek.

Különböző okai lehetnek ennek. Egyik az a hiedelem, hogy a zsidóság olyan magasrendű vallás, amelynek nincs szüksége Krisztusra. Ha zsidó mondja ezt, érthető; ha keresztyén, árlás Isten parancsa ellen; keresztyén paptól legjobb esetben theológiai analfabétaság. A másik fel fogás, amely a missziót elveti, elvakult faji elméletből származik. E szerint a zsidó alacsonyabb értékű faj, mint

az árja, vagy turáni főképen erkölcsi szempontból. Nem is tudnak más megtérést elképzelni, csak olyat, amely érdekből származik. A keresztyénné lett zsidót épen olyan zsidónak tartják, mint azt, aki a ghettóban él s a keresztyén életközösség örök parancsa ép úgy nem tudja megvédeni őket a körülkarámozás elől, mint a meg nem tért zsidókat. A faj elméleteknek meglehet a maguk tudományos igazságuk, — én ebben ítéletet mondani nem tudok, — de azt látom, hogy igen sok fajelmélet nem marad meg a tudományos búvárkodás mezején, hanem természettudományos köntösbe öltöztetett politikai propagandává válik. Azokkal szemben, akik azt állítják, hogy zsidóból nem lehet jó keresztyén, a tények világára hivatkozom és megállapítom, hogy volt egy pár olyan kiváló keresztyén, aki zsidó eredetű volt, például János evangélista és a társusi Pál. A missziói gondolat ellenzésében csodálatosan találkozik a zsidó és a keresztyén ébredő az írástudatlan theológiával.

A misszió gondolatánál első és legfőbb követelmény a *meggyőződés*, a *lelki átalakulás*. Nincs szánalmasabb lény, mint egy olyan zsidó ember, aki meggyőződés nélkül, számításból felvesz egy olyan vallást, amelyben nem tud hinni. Az ilyen keresztyénség külső tartozék, mint a nemeslevél vagy az udvari tanácsosság, csak annyiban különbözik tőlük, hogy ezt az ékítményt ingyen adják, sőt anyagilag nyerni is lehet rajta. Épen ezért nincs a világon lépés, amelyet olyan komolyan kell venni, mint a zsidóknak keresztyén hitre való áttérését. Ennek csak akkor szabad megtörténnie, ha őszinte meggyőződésből származik s Istennek lelke nyilvánvalóan megkezdte a kereső léleknek csodálatos és teljes átalakítását. Nekünk nincs szükségünk rossz keresztyénre zsidóból; van nekünk elég a magunk véreből.

Ez az álláspont azonban nem azt jelenti, hogy mi csak János evangélistákat, Pál apostolokat vegyünk át. Azt sem, hogy a zsidónak jobb keresztyénnek kell lennie, mint a született keresztyénnek, mert máskülönben nem tudja igazolni a maga létjogosultságát. Ez azt jelenti, hogy a kopogtató legyen alázatos és kereső lélek, aki történelmi formák között örökkévaló igazságot áhít s kész maga-

magát hárfául felajánlani a lélek láthatatlan fuvallatának fül nem hallotta harmóniák felébresztése céljából. Ez anynyival inkább lehetséges, mert a zsidóságot általánosságban véve három alkati tényező adventi lélekké teszi. Egyik az, hogy vallása sokkal inkább avult hagyományok, átöröklött hangulatok emléke, mintsem élő hatalom, diadalmas világnézet, ezer és egy kérdésre pontos és aktuális feleletet adó kijelentés. Minél modernebb és városibb a zsidó, minél távolabb esett a ghetto megcsontosodott életformáitól, minél jobban belefónódott a keresztyén művelődés élő testébe, annál távolabb esett a thórától és a talmudtól. Haldokló világvallás ez a maga megkövült formáiban, amelynek még el nem szakadt végső idege egy kifejezhetetlen érzés elfelejtett összetartozandóságok, elmúlt sorsközösségek tudatalatti örökségéről. A másik tényező, amely a zsidóságot magát készíti a keresztyénség fölvetelére, az, hogy minél tovább cipeli magával a mai míveltség előtt merőben idegen vallását, annál távolabbnak és elszigeteltebbnek érzi magát. Neki pedig épen ez az elszigeteltség, ez az idegenség fáj. Mindenek előtt ott hon szeretne lenni s egy olyan világról álmodik, amelyben nem csudálkoznak és nem botránkoznak meg azon, hogy ő zsidó. Ehhez pedig vagy a világnak kellene megváltozni, ami kissé soká tart, vagy neki kellene vallást változtatnia, ami hamar meglenne, ha volna elég bátorsága e komoly lelki lépés megtételére. Harmadik tényező az, hogy évezredek óta kifejlett kritikai és szkeptikus szelleme mindent szétbont, elmállaszt, fölelemez, de eközben nagy, végső bizonyosságot keres s a vallás ősi népének kollektív ösztöne föl-föllobban a kételkedés és a lenéző mosoly modern emberében, ki minden márványt elmállaszt, minden acélt megrozsdásít, minden tükörré rálehel és minden tárgyat bevon a feloszlás finom penészgombájával, de eközben rettentően boldogtalan. Az idők méhe terhes egy új, nagy profétizmussal, amelyben a senyvedésre kárhozott zsidó lélek megragadja a feléjenyújtott üdítő italt: az Evangéliumot.

Ahhoz azonban, hogy a zsidóság misszionálása sikerüljön, magasabb keresztyén életre volna szükség a keresztyének között. A mai modern míveltség erre nem képes.

A keresztyén egyházaknak volna tehát az a feladata, hogy olyan hőfokot teremtsenek, amelyben a proselíták belső embere nőni képes. Magának a keresztyénségnek kellene hódítóbbnak, étellel teljesebbnek és valóságosabbnak lennie, a hegyibeszéd halhatatlan igéje szerint: úgy fénylik a ti világosságotok, hogy lássák az emberek a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat. Van tehát egy missziói magatartás a zsidósággal szemben: a több békesség, több öröm, több alázat, boldogabb áldozat magatartása, amikor a keresztyén ember világossággá, lélekközlővé válik. Ez az élet missziója, amelynek nem lehet ellenállani.

Világosan kell azonban látnia épen a református embernek, hogy ez a magatartás a zsidókérdést csak azokra nézve oldja meg, akik Isten lelkétől indítatva, vezetettve és hatalmasan átalakítva megérkeznek a keresztyén anyaszentegyházba és annak élő tagjai lesznek. A keresztyénség természeténél fogva az ilyen ember nem tömegcikk. A keresztyénséghez alkat kívántatik, eleveelrendeltetés, kiválasztás. Nem mindenki lehet a Krisztusé még az egyházon belül sem. Csak a kiválasztottak lehetnek a Krisztusé, de azok az Övéi az egyházon kívül is. Ily módon az Evangélium a mindenkori zsidóságból kivonja a leghívebb és legkülömb lelkeket s azokat újjászülve beleépíti a keresztyén anyaszentegyházba, a láthatóba és a láthatatlanba egyaránt.

De mi lesz azokkal, akik nincsenek kiválasztva? A feltámadó kérdések eme roppant tömkelegében próbáljunk egy-két utat vágni.

Először minden nemzet jöjjön tisztába azzal, hogy korlátlan számú zsidót nem bír el lelki minőségének lényeges megváltozása nélkül. Minden szervezetnél megvonható egy eszmei határ, amelyen túl idegen életet elhordozni és feldolgozni nem lehet. Ugyanabból a táplálékból egy bizonyos mennyiség gyógyszer és életmentés, sokszorosan több pedig betegség és halál. Só nélkül alig lehet élni, de néhány evőkanál sóval meg lehet állítani egy szervezet életműködését. Ezért a zsidóság bevándorlását szabályozni kell. Mindaddig, míg a beérkezettek kellőképen feldolgozva, a nemzet testébe arányosan elosztva

és elhelyezve nincsenek, a beszivárgó új elemek legnagyobb veszedelem az előbb érkezett vendégekre és a házigazdára egyaránt.

Vitatható az a kérdés, hogy mennyi zsidót bír el egy nemzet? Annyit, amennyi mellett meg tud maradni — filozofitának. Ki gondolná azt, hogy Palesztinában félannyi zsidó van, mint Budapesten? Egész Ázsiában (ázsiai Oroszországgal együtt) és Afrikában együtt nincs annyi, mint amennyi Nagymagyarországon élt. Egész Franciaországban félannyi a zsidó, mint Budapesten, tehát ott még nincs zsidókérdés. Varsóban annyi a zsidó, hogy ott nemsokára már csak keresztyén kérdés lesz.

Mi legyen a fölös zsidósággal, azokkal, akiket nem tudunk beolvasztani és feldolgozni? A misszióknak kiegészítő gondolata a *cionizmus*. A zsidónak joga van ahhoz, hogy önálló nemzetté váljék. Aki nem akar a befogadó népbe tökéletesen beolvadni, annak ez nem csak joga, hanem kötelessége is. Ezért segíteni kell a zsidóság nemzeti kialakulását, amely bibliai szempontból is szükségesség és Isten országa eljövételének előfeltétele. A Szentírás Izrael helyreállításáról beszél. Ez nem jelent mást, mint a szétszórt zsidóságnak egy nemzetállamba való összegyűjtését és megszervezését. Mikor ez a nemzetállam felveszi a keresztyénséget, akkor következik be Izrael restaurációja és történik meg a végső dolgok kifejlése. Ezért van a zsidó misszióknak egy olyan formája, mely a zsidót keresztyénné teszi ugyan, de külön nemzetiséggé: keresztyén vallású zsidó nemzeti állammá szeretné megszervezni.

Elég messze van ez a cél, elég körülményes a hozzávezető út. Addig itt van az egész zsidókérdés az egyszerű Rotschild bonmot-ja szerint: inkább vagyok a királyok zsidója, mint a zsidók királya. Azok a zsidók, akik áttérni nem tudnak, új hazába menni nem akarnak, éljenek jelenlegi országukban a keresztyén ethika törvényei szerint, e törvények erkölcsi fegyelme alatt. Hitükért senki sem fogja háborgatni őket, amint már századok óta nem háborgatja. Ne áltassák magukat azzal, hogy csak ostobaság vagy gonoszság termeli ki velük szemben az ellenérzést. Lássák meg, hogy ez egy évezredek történelmi érzés, amely útjokon véges-végig kíséri őket. Igaz, bele-

vegyült ebbe a történelmi attitude-be sok ostobaság és gonoszság; de az érzés magva kollektív reakció egy faj szellemiségével szemben. Meg kell tehát ismerniök azokat 3. vonásaikat, amelyek e reakciót felébresztik és táplálják s meg kell kérdezniök: hogyan szabadulhatnak meg tőle. Ma hiányzik a zsidóságból az önmagát vádló és a vezeklő profétizmus s talán Esaiást és Jeremiást is elintéznék azazal, hogy antiszemita. Amily mértékben lesz uralkodó érzéssé a zsidóságban ez a bűnbánó és átalakító profétizmus, vallásának elfeledett értelme és lelke: azon mértékben találkozik a metanoiát hirdető komoly keresztyénséggel és a Széchenyi szellemében magára ismerő és megtisztuló nemzettel.

S amíg ez az állapot megteremti a Treuga Deit, tovább folyhat a végleges megoldás kettős menete: azok, akik egy nemzet lélek- és ideálközösségébe belenőttek, akik részt kérnek e nép történetéből és jövődjéből; akik lélek-, vér- és sorsközösséget vállalnak az illető befogadó nemzettel, csak magukhoz következtetések, csak szívük vágyát követik, ha a minél teljesebb egybeforradás céljából a keresztyénség lelki közösségében is osztozkodni kívánnak. Akikben erősebb a faji összetartozandóság, mint a befogadó nemzet lelkiségével való egybeforradás; akik idegenekül és átutazóként érzik magukat közöttünk s akiket kiszakít a nemzettestéből és corpus mysticummá fűz egy kifejezhetetlen faji öntudat: vegyék a vándorbotot kezükbe s Ahasvér-útjukon menjenek egy kissé tovább, oda, ahol maguk között zárt és élő nemzettestté válnak s kivirul minden történelem- és műveltségképző erejük.

Pierre Loti megrázó képet rajzol a jeruzsálemi Siralmak Faláról, ahol komor zarándok zsidók porba hajtott fejjel lamentálják leomlott templomuk, megölt vezéreik, szétszórt népük és megcsúfolt oltáruk örök tragédiáját. E roppant jeremiádon áttör a Krisztus főpapi imádságának halk igéje, mint a csillagsugár a villámló fellegen: „Mindnyájan egyek legyenek, mint te én bennem Atyám és én tebenned, hogy ők is egyek legyenek mi bennünk.”

Ezért imádkozik minden evangéliumi hitű ember a zsidók megtéréséért és Izraelnek a *Krisztusban* való helyreállításáért.